

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Турила Анатолія Михайловича на дисертаційну роботу Ємельянова Олександра Юрійовича «Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Світовий досвід господарювання засвідчує, що досягнення підприємствами тривалого та високого рівня ефективності їхньої діяльності, забезпечення позитивної динаміки фінансових результатів потребує від суб'єктів господарювання впровадження дієвого механізму пошуку та реалізації резервів їх економічного розвитку. Складність побудови такого механізму обумовлена багатогранністю економічного розвитку підприємств, наявності значної кількості його видів та чинників, які обумовлюють темпи та пропорції економічного розвитку. Тому визначення перспектив та встановлення резервів економічного розвитку суб'єктів господарювання потребує застосування науково обґрунтованих інструментарію та моделей оцінювання потенціалу такого розвитку. Лише за цих умов результати визначення величини невикористаних можливостей подальшого економічного розвитку підприємств будуть характеризуватися належною точністю і вірогідністю та, відповідно, зможуть бути базисом для формування конкретних управлінських рішень стосовно реалізації цих можливостей.

На теперішній час вітчизняна та зарубіжна наука запропонувала потужний інструментарій та обґрунтовані моделі оцінювання окремих складників економічних можливостей підприємств. Завдяки проведеним науковцями

дослідженням було розроблено плідні підходи до визначення величини окремих видів економічного потенціалу підприємств, зокрема, виробничого, інвестиційного, інноваційного, маркетингового, трудового та інших. Певні успіхи досягнуто також щодо вирішення завдання оцінювання наявного сукупного економічного потенціалу суб'єктів господарювання. Однак, стосовно потенціалу економічного розвитку підприємств проблема визначення величини цього потенціалу ще не є остаточно вирішеною. Зокрема, існує потреба у розробленні нових та вдосконаленні існуючих показників, методів та моделей оцінювання здатності підприємств до економічного розвитку з метою суттєвого підвищення точності та обґрунтованості прогностичних оцінок величини стратегічного потенціалу суб'єктів господарювання. При цьому важливо враховувати той факт, що визначення потенціалу економічного розвитку підприємств повинно одночасно передбачати розроблення програми заходів з його реалізації.

З огляду на зазначене вище, тема дисертаційної роботи Ємельянова О. Ю. є актуальною та виконана відповідно до першочергових потреб вітчизняних підприємств щодо вирішення проблеми формування концептуальних, теоретико-методологічних та прикладних засад оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств.

ЗВ'ЯЗОК ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ ТА ТЕМАМИ

Дисертаційні дослідження пов'язані із науковими темами, що виконувались у межах науково-дослідної роботи Національного університету «Львівська політехніка»: «Теоретичні та прикладні засади трансферу технологій у системах стратегічного розвитку суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0118U001537), у яку ввійшла авторська модель оцінювання потенціалу підвищення конкурентоспроможності підприємств (акт про впровадження від 03.12.2019 р.); «Обґрунтування інноваційно-

інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей та регіонів» (номер державної реєстрації 0118U001536), в якій автором розроблено метод оцінювання чинників формування потенціалу ресурсозберігаючого економічного розвитку підприємств (акт про впровадження від 26.11.2019 р.); «Формування та використання економічного потенціалу підприємств, галузей, регіону» (номер державної реєстрації 0118U001539), де автором сформовано інструментарій оцінювання потенціалу ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємствах з урахуванням чинника ризику (акт про впровадження від 26.11.2019 р.); «Економічна діагностика підприємств, галузей та регіонів у процесі забезпечення їх сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0118U001538), в якій автором удосконалено метод оцінювання чинників формування потенціалу ресурсозберігаючого економічного розвитку підприємств (акт про впровадження від 26.11.2019 р.).

Окрім того, розробки дисертанта було впроваджено під час роботи за договорами про надання науково-технічних послуг для підприємств: «Оцінювання економічного потенціалу підприємства» для ПП «Автотехнобудсервіс» (договір № 418 від 01.03.2016 р., акт про впровадження від 26.11.2019 р.); «Аналіз системи процесів маркетингової діяльності і їх реінжиніринг у контексті формування системи цільового управління підприємством» для ТзОВ «Володимир-Волинський хлібозавод» (договір № 0546 від 31.10.2016 р., акт про впровадження від 27.11.2019 р.); «Оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств» для ТзОВ «ВамирГал» (договір № 870 від 02.04.2018 р., акт про впровадження від 26.11.2019 р.); «Розроблення системи пошуку резервів покращення господарської діяльності підприємства» для ТзОВ «Завод Електронпобутприлад» (договір № 924 від 16.05.2018 р., акт про впровадження від 26.11.2019 р.).

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ТА ВИСНОВКІВ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЙНІЙ РОБОТІ

З метою виконання поставлених завдань дисертантом опрацьовано істотну кількість статистичного матеріалу у предметній сфері, ретельно вивчено нормативно-правову базу за тематикою дисертації, обґрунтовано інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств тощо.

Під час розроблення положень дисертації та обґрунтування висновків Ємельянов О. Ю. застосував загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що дало йому змогу довести початково встановлені припущення та аргументувати положення новизни. Серед застосованих у дисертаційному дослідженні слід виокремити такі методи: системного аналізу (для дослідження чинників, які визначають рівень потенціалу економічного розвитку підприємств – підрозділ 1.3); узагальнення (при розробленні показників оцінювання потенціалу технічного розвитку підприємств – підрозділ 4.2); моделювання (для побудови математичних моделей: оцінювання потенціалу підвищення конкурентоспроможності підприємства – підрозділ 5.1, оцінювання потенціалу підвищення гнучкості та адаптованості підприємств до змін у зовнішньому середовищі – підрозділ 5.2, оцінювання потенціалу зростання фінансової стійкості підприємств – підрозділ 5.3, оцінювання потенціалу збільшення ринкової вартості підприємств – підрозділ 5.4); абстрагування (для розроблення концепції оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств та її інформаційного забезпечення – підрозділ 2.3); оптимізаційний (для розроблення методу оцінювання потенціалу ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємствах з урахуванням ризику – підрозділ 3.3).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків підтверджено використанням результатів дослідження у діяльності:

– Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України (акт впровадження № 634-01/17/4-19 від 26.09.2019 р.);

- ТзДВ «Стрий-авто» (довідка № 75 від 12.09.2019 р.);
- ТзОВ «АВР-БУД» (довідка № 18/09-01 від 18.09.2019 р.);
- ПП «Промтехімпекс» (довідка № 211019-1 від 21.10.2019 р.);
- ТзДВ «ГАЛ-КАТ» (довідка № 161 від 30.10.2019 р.);
- ТзОВ «Вамир-Гал» (довідка № 173 від 24.10.2019 р.);
- ТзОВ «Захід-Буд-Сервіс» (довідка № 114 від 22.10.2019 р.);
- ТзОВ «Галтранспрембуд» (довідка № 1810-1 від 18.10.2019 р.);
- ТзОВ «Будівельна компанія «Захід Нео Буд»» (довідка № 11/161-5 від 2019 р.);
- ТзОВ «Галвесттрейд» (довідка № 12/1-9 від 29.10.2019 р.);
- ТзОВ «Моршинська Дубрава» (довідка № 23/10-01 від 23.10.2019 р.).

СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст дисертації викладено на 383 сторінках.

Дисертаційна робота Ємельянова О. Ю. є цілісною та завершеною, виконана чітко та послідовно, характеризується науковим стилістичним наповненням та логічністю викладення.

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наукові положення дисертаційного дослідження Ємельянова О. Ю. відображають особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки та її галузі – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). В поданій дисертації сформульовано та обґрунтовано ряд положень, висновків, пропозицій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість.

Наукова новизна роботи викладена автором послідовно і системно. Особливо слід відзначити те, що, застосування узагальненого методу оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств на засадах встановлення та моделювання ієрархії властивостей, моделі оцінювання потенціалу підвищення гнучкості та адаптованості підприємств до змін у зовнішньому середовищі та інструментарію оцінювання потенціалу ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємствах з урахуванням чинника ризику у діяльності підприємств уможливають вирішення комплексної проблеми формування та розвитку інструментарію та моделей оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств, забезпечення підготовки та прийняття логічних та науково обґрунтованих рішень з метою підвищення їх конкурентоспроможності. Застосування отриманих результатів дасть змогу реалізовувати управлінські дії, зорієнтовані на досягнення цілей, поставлених перед підприємством, щодо оцінювання потенціалу їх економічного розвитку.

В дисертаційній роботі розглянуто сучасні підходи до тлумачення термінів «потенціал», «потенціал підприємства» та «потенціал розвитку підприємства». На основі аналізування існуючих визначень автор запропонував ототожнювати потенціал будь-якого об'єкта із множиною його зовнішніх функціональних властивостей, які цей об'єкт проявляє або може проявляти за певного стану середовища, у якому він знаходиться. За такого підходу потенціал економічного розвитку підприємства автор тлумачить по новому як сукупність додаткових зовнішніх функціональних властивостей, які це підприємство може набути за певного стану середовища, у якому воно знаходиться, збільшивши при цьому величину свого наявного економічного.

Дисертантом удосконалено метод оцінювання чинників формування потенціалу ресурсозберігаючого економічного розвитку підприємств, який передбачає встановлення меж значень індексу ефективності використання певного ресурсу підприємства та індексу фізичних обсягів реалізації ним продукції, за яких зростання економічних результатів діяльності підприємства

супроводжується скороченням обсягів споживання цього ресурсу; показники оцінювання потенціалу технічного розвитку підприємств, які систематизовано у вигляді чотирьох груп (узагальнюючі, загальні, часткові та базові); модель оцінювання потенціалу підвищення конкурентоспроможності підприємств, яка передбачає визначення таких параметрів якості продукції та витрат на її виготовлення і збут, за яких максимізується частка прибутку підприємства у загальній величині прибутку; модель оцінювання потенціалу зростання ринкової вартості підприємств, застосування якої дає змогу визначити сукупність техніко-технологічних та організаційно-економічних заходів, а також оптимальні параметри цих заходів, за яких забезпечується найбільша величина різниці між приростом ринкової вартості підприємств та інвестиціями, що вкладаються у досягнення цього приросту.

Ємельянов О. Ю. розвинув групування чинників, які беруть участь у формуванні потенціалу економічного розвитку суб'єктів господарювання. Ці чинники автор дисертації поділяє за місцем розташування; за характером впливу на реалізацію потенціалу економічного розвитку підприємства; за можливістю керування відповідними чинниками; за зміною (незмінністю) протягом певного періоду часу; за часом, необхідним для зміни (активізації) відповідних чинників; за характеристикою взаємозв'язків між показниками діяльності підприємства; за місцем у ієрархії; залежно від виду економічного потенціалу, який обумовлюють відповідні чинники; за способом оцінювання чинників; за видами економічного розвитку підприємства; за функціональними властивостями підприємства.

Дисертантом розвинуто класифікацію бар'єрів на шляху до реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємств. Ця класифікація передбачає виділення таких класифікаційних ознак: за змістом нововведень, за способом їх набуття, за етапом інноваційного процесу, за можливістю та складністю подолання бар'єрів, за об'єктивністю та характером причин, що зумовлюють бар'єри. Також здобувачем виконано оцінювання усередненої величини різних

видів бар'єрів на шляху до впровадження певного нововведення (або сукупності нововведень).

В дисертаційному дослідженні розвинуто моделювання потенціалу підвищення фінансової стійкості підприємства. Воно здійснюється шляхом послідовного виконання таких основних етапів розрахунків: збір необхідної інформації та оцінювання існуючого рівня фінансової стійкості підприємства; оцінювання потенціалу зростання наявної величини надходжень, які підприємство може спрямувати на повернення узятих ним позик та сплату процентів за ними; оцінювання потенціалу скорочення величини позичкового капіталу підприємства; оцінювання потенціалу підвищення ступеня гнучкості підприємства; прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства у випадку повної реалізації потенціалу підвищення цього рівня; отримання кількісної оцінки потенціалу підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

ТЕОРЕТИЧНА ТА ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ

Теоретична цінність отриманих результатів полягає в обґрунтуванні методологічних засад формування та розвитку інструментарію та моделей оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні методичних рекомендацій з оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств, визначенні підходів та принципів оцінювання, формуванні інструментарію та прикладних моделей оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств, розвитку практичних рекомендацій з моделювання потенціалу підвищення фінансової стійкості підприємств тощо.

Теоретико-методичні розробки, одержані в процесі проведення дисертаційного дослідження, впроваджені у навчальний процес Національного університету “Львівська політехніка” та мають практичне застосування при

викладанні дисциплін: «Інноваційний розвиток підприємства», «Оцінювання вартості майна та майнових комплексів», «Потенціал і розвиток підприємства», «Економіка та організація інноваційної діяльності» (довідка № 67-01-2149 від 31.10.2019 р.).

ПОВНОТА ВИКЛАДЕННЯ В ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТА ВИСНОВКІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Теоретико-методологічні положення, висновки та методико-практичні рекомендації дисертаційної роботи, у тому числі й ті, що відображають елементи наукової новизни, повною мірою висвітлені у 105 наукових працях автора, серед яких – 8 монографій (одна одноосібна), 41 стаття у наукових фахових виданнях України, 8 статей в інших виданнях України, які внесені до міжнародних наукометричних баз, та у наукових періодичних виданнях інших держав, 48 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. При цьому серед опублікованих наукових праць автора 28 було проіндексовано у міжнародних наукометричних базах (у тому числі 8 – у базах Scopus та Web of Science). Обсяг наукових праць є достатнім.

ЗАУВАЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Автору слід було б більш детально обґрунтувати запропонований ним на рис. 1.1 (с. 58 дисертації) поділ інтенсивного розвитку підприємств на інноваційний та не інноваційний, на продуктовий та ресурсозберігаючий. Крім того, доцільно було б пов'язати представлені на цьому рисунку види економічного розвитку підприємств з відповідними типами потенціалу цього розвитку.

2. На с. 90 дисертації здобувач зазначає, що «функціональні властивості підприємства визначаються його внутрішніми властивостями». Доцільно було б дослідити також можливість існування оберненого зв'язку.

3. На с. 141-150 дисертації автор наводить докладне групування методів оцінювання економічного потенціалу підприємств та, зокрема, потенціалу їх розвитку, однак, не достатньо розкриває переваги та недоліки деяких з них.

4. Окремі з представлених здобувачем на рис. 2.7 постулатів оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємства потребують дещо ширшого обґрунтування. Це стосується п'ятого та шостого постулату.

5. Загалом не заперечуючи запропонований автором методологічний підхід до оцінювання властивостей носіїв потенціалу економічного розвитку підприємств (с. 172-180 дисертації), вважаємо, що слід було більш ретельно обґрунтувати спосіб встановлення еталонних значень відповідних індикаторів оцінювання.

6. Автор розглядає багато різноманітних функціональних властивостей підприємств, однак, мало уваги приділяє такій їх властивості як інноваційна сприйнятливість. У той же час, ця властивість може бути однією з вирішальних з точки зору наявності перешкод на шляху до реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємства, дослідження яких виконано автором на с. 210-218 дисертації.

7. Вважаємо, що дисертант недостатню увагу приділив механізму об'єднання всіх видів потенціалів та діджиталізації як чиннику інноваційного розвитку підприємств. Автор згадує про неї лише у контексті встановлення можливостей подолання бар'єрів на шляху до здійснення енергозберігаючих технологічних змін на підприємствах (с. 296 дисертації). Слід було більш ґрунтовно висвітлити це питання.

8. Рис. 5.14 перевантажений за змістом і зв'язками, складний до сприйняття та методико-прикладного використання. Актуальність даного питання потребує відповідної декомпозиції і наступного більш детального розгляду в методико-практичній площині.

9. Окремі зауваження термінологічного характеру по стадіям викладення результатів наукового дослідження.

В цілому, зазначені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертаційного дослідження, рівень його наукової значущості та практичної цінності.

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота Ємельянова О. Ю. «Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств» виконана за актуальною тематикою, сформована на високому науково-теоретичному рівні, отримані результати характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність. В дисертаційній роботі вирішено важливу теоретичну та практичну проблему обґрунтування концептуальних, методологічних та методико-прикладних положень з розроблення і використання інструментарію та моделей оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств.

Зміст роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Автореферат дисертації належним чином відображає основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи, та є ідентичним за структурою та змістом. Автореферат та дисертація за структурою відповідають вимогам, встановленим наказами Міністерства освіти і науки України. Результати дисертаційної роботи опубліковано відповідно до вимог, встановлених наказом Міністерства освіти і науки України.

Отже, дисертаційна робота «Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету

Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656, а її автор – Ємельянов Олександр Юрійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів суб'єктів
господарювання та інноваційного
розвитку
Державного Вищого навчального
закладу «Криворізький
національний університет»

А. М. Турило

Підпис д.е.н., проф. Турило А. М. засвідчую:

з науко

в.в. проректора
Д.В. Бровко